

Історія науки і техніки : пошуки, дискусії

УДК: 75.05:39(477.52)(09)"1951/1960"

Базиль С. М.

**НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ВСЕСОЮЗНОГО НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО ІНСТИТУТУ
ЛУБ'ЯНИХ КУЛЬТУР (1951 – 1960 РР.)**

У статті висвітлюється питання повоєнного становлення і наукової діяльності Вченої ради Всесоюзного науково-дослідного інституту луб'яних культур у м. Глухові Сумської області.

Саме в 1951 – 1960 роках були зроблені перші кроки з вивчення і зміни вченими природи культури конопель, що дозволило вивести нову формулу цієї рослини – однодомну, та повністю механізувати процес обробки і збирання зазначеної агрокультури.

Ключові слова: Всесоюзний науково-дослідний інститут луб'яних культур, коноплі, однодомні коноплі, дводомні коноплі, наукова діяльність, аспірантура.

Відновлення і розвиток науково-дослідної сільськогосподарської справи в повоєнні роки відбувалися досить повільно. Війна призвела до послаблення матеріально-технічної бази наукових установ, погіршення культури землеробства, зниження врожайності, зменшення кількості працівників, дефіциту кваліфікованих наукових кадрів. Колгоспна система не давала можливості швидко підняти виробництво. Оплата праці колгоспників була дуже низькою, селяни похилого віку не отримували пенсій, колгоспники не мали паспортів і без дозволу влади не могли залишати село. Тому на початку 50-х років продуктивність сільського господарства Української РСР залишалася низькою. Економічне становище країни було важким.

Значні реорганізаційні перетворення пов'язувалися із науково-технічним процесом, інтенсивністю та інтеграцією виробництва, зближенням двох форм власності, ліквідацією відмінностей між містом та селом. Держава намагалася без зміни соціалістичних виробничих відносин шляхом тільки деяких послаблень у податковій політиці і ціноутворенні зупинити деградацію продуктивних сил сільськогосподарського виробництва. Планова економіка та максимально централізоване керівництво народногосподарським комплексом позначалися і на централізації управління аграрною наукою [18, с. 8]. Учені сільськогосподарської галузі мали забезпечити комплексне виконання дослідницької роботи науково-дослідними установами від початку наукових розробок до завершення та впровадження результатів наукових досліджень у виробництво, поєднати науковий пошук із навчальним процесом, а також сприяти зближенню сільськогосподарської науки й вищої освіти в країні. Важливі завдання ставила держава і перед науково-дослідними установами.

Всесоюзний науково-дослідний інститут луб'яних культур (далі – ВНДІЛК) – одна із найстаріших дослідних установ України. Ще в 1931 році для вирішення низки важливих питань галузі коноплярства в м. Глухові було засновано Всесоюзний науково-дослідний інститут конопель. Наукова діяльність учених інституту була відома не тільки в СРСР, а й за його межами. Визнанням роботи закладу стало присудження в 1950 році Сталінської премії III ступеня науковцям ВНДІЛК С. Воловику, Г. Гончарову, П. Котюхову [1].

Історія становлення й розвитку ВНДІЛК у XX столітті вивчалася вибірково фахівцями-аграрниками О. Жуплатовою, В. Вировцем, В. Ситником, М. Мигалем, П. Голобородьком, І. Лайко, Р. Гілязетдіновим у світлі біографістики і тому потребує детального дослідження й систематизації [18, 19, 20, 21].

Основними джерелами написання статті стали протоколи Вченої ради ВНДІЛК (1950 – 1960 рр.), звіти ВНДІЛК, особові справи співробітників інституту, видання інституту та матеріали місцевих газет.

Метою даної статті є висвітлення найважливіших аспектів наукової ВНДІЛК у 1951 – 1960 роках як наукового центру північного регіону УРСР.

На початку 1950-х років ВНДІЛК був укомплектований кваліфікованими кадрами, значна частина яких мала багаторічний досвід роботи із луб'яними культурами. Кількісний і якісний склад наукових співробітників ВНДІЛК представлений у таблиці 1.

Таблиця 1. Склад наукових співробітників ВНДІЛК (1951 - 1960 рр.) [4, 10, 17]

Рік	Наукові співробітники без вченого ступеня	Кандидати наук	Доктори наук	Всього
1951	66	15	1	82
1955	42	23	-	65
1960	30	11	-	41

Кількість працівників науково-дослідного інституту постійно зменшувалась. Якщо якісний склад співробітників ВНДІЛК можна вважати задовільним, то кількість співробітників не забезпечувала виконання завдань, які були поставлені перед закладом. Адже, Постановою Ради Міністрів СРСР і ЦК ВКП(б) від 17 червня 1949 року відбулося помітне збільшення обсягу роботи інституту і його мережі. У 1950 році була заново організована велика науково-дослідна робота по кендірю і значно розширена робота по кенафу, джуту і канатнику [3, арк. 14].

Підготовка кадрів до наукової діяльності здійснювалася шляхом навчання в аспірантурі ВНДІЛК, яка відновила свою роботу ще в 1946 році та була однією із головних форм підготовки наукових кадрів за профілями і дисциплінами, які пов'язані з виробництвом луб'яних культур. Навчальна підготовка аспірантів тривала 3 роки і включала в себе самостійну роботу науковця з підготовки до наукової діяльності [2, арк. 5].

Таблиця 2. Кількість аспірантів ВНДІЛК у 1951-1960 рр. [4, 10, 17]

Рік	Очні аспіранти	Заочні аспіранти	Всього
1951	10	4	14
1955	5	2	7
1960	8	5	13

За період 1952 – 1960 років аспірантуру закінчили 29 осіб. Велика кількість аспірантів захистила кандидатські дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата сільськогосподарських наук. [4, арк. 41]. Вагомою подією в історії ВНДІЛК у 1958 р. став захист директором інституту П. Горшковим докторської дисертації на тему: «Агробіологічні основи добрив під коноплі», який вмilo поєднував роботу організатора і керівника із науковою діяльністю. У 1959 році йому було присуджено науковий ступінь доктора сільськогосподарських наук [18, стор. 11].

Іншим докторантом ВНДІЛК цього періоду став заступник директора інституту з наукової роботи, кандидат сільськогосподарських наук Б. Лесик, який 1959 р. підготував матеріал для докторської дисертації на тему «Роль умов вирощування і засобів приготування сировини при підвищенні якості волокна конопель». Робота написана у вигляді монографії і була захищена в 1962 році [15, арк. 152]. Усі захисти відбулися в провідних наукових установах країни, оскільки на той час у ВНДІЛК Спеціалізована рада для захистів не працювала.

ВНДІЛК і його дослідні заклади постійно брали участь в організації і проведенні Всесоюзних, республіканських, обласних і районних сільськогосподарських виставок. Його досягнення неодноразово були представлені в павільйоні «Льон і конопля та інші луб'яні культури» і високо оцінені науковцями і аграріями СРСР. Наукові співробітники інституту виступали з лекціями, давали консультації на ВСГВ [7, арк. 21].

Учені ВНДІЛК вели широку роботу по розповсюдженню провідного досвіду із виробництва конопель і луб'яних культур. Так, у 1954 році при інституті, у Краснодарському краї і Нижньо-Чуйському районі Узбецької СРСР були проведені курси та семінари для підвищення кваліфікації агрономів різної спеціалізації.

У 1956 році була проведена республіканська нарада з первинної обробки коноплі. Наукові працівники інституту взяли участь у роботі Всесоюзної наради працівників сільськогосподарської науки, Першому республіканському з'їзді спеціалістів сільського господарства України, а також у нарадах по сільському господарству в Сумській, Орловській і Брянській областях. Брало участь у роботі наради при Міністерстві сільського господарства

РРСФР з насінництва коноплів в Орловській області, а також у районних нарадах з вирощування кукурудзи [16, арк 12].

Для перейняття провідного досвіду в 1956 році інститут відвідали делегації вчених із Польської Народної Республіки, Німецької Демократичної Республіки і працівник Міністерства сільського господарства із Народної Республіки Болгарії. Закордонні науковці детально ознайомилися із науково-дослідною роботою ВНДІЛК, а також познайомилися із передовими коноплесіючими колгоспами Глухівського району [12, арк. 15].

Протягом 1950 – 1960 років при ВНДІЛК постійно працювали семінари і підготовчі курси для агрономів, механіків і інших спеціалістів, що працювали у галузі коноплярства. Тільки за 1960 рік відбулося 19 семінарів, у яких взяли участь 957 осіб, і 2 наукові конференції, проведено 37 екскурсій і зроблено 226 виїздів у колгоспи та сільськогосподарські організації [17, арк. 28].

Основними проблемами, над якими працювали науковці інституту і його мережи у 50-х роках ХХ століття були вивчення актуальних питань агротехніки, селекції, технології, механізації обробки конопель і луб'яних культур, що направлені на підвищення врожайності, на збільшення виходу товарної продукції і на підвищення продуктивності праці. Вченими закладу велика увага приділялася залученню до гібридизації географічно віддалених форм тих чи інших рослин. Роботу в цьому напрямі розпочав І.В. Мічурін ще в довоєнні роки. У ВНДІЛК таку наукову роботу було започатковано з коноплями. Головне завдання – підвищення урожайності конопель та покращення господарсько-цінних ознак.

Колектив ВНДІЛК під керівництвом П.О. Горшкова здійснював свою роботу як на своїй центральній експериментальній базі в м. Глухові, так і на дослідних станціях і опорних пунктах, які розташовувалися в основних районах вирощування луб'яних культур. Саме в цей період були вивчені в зональному розрізі найбільш ефективні травосуміші для сівозмін з луб'яними культурами. Визначені прийоми підвищення врожайності багаторічних трав, а для окремих зон – вплив співвідношення компонентів на підвищення продуктивності травосумішей і врожай наступних культур. Науковцями інституту був запропонований принцип комбінування міжрядь, на основі якого розроблені нові схеми стрічкових посівів канатнику. Виявлена висока ефективність передпосівної обробки насіння коноплі гексахлорапом [6, арк. 29].

У 1953 році був запроваджений у виробництво розроблений відділом агротехніки двосторонній комбінований спосіб посіву в середній полосі СРСР на посівах коноплі, проса і гречки. У результаті проведених досліджень за 1953 рік і попередні роки лабораторією агрохімії вивчена ефективність різних форм фосфорних добрив звичайного і гранульованого суперфосфату, які застосовуються під луб'яні культури. Встановлений позитивний вплив компостування гною із торфом, соломою, половиною і суперфосфатом на підвищення вмісту азоту в компостах у порівнянні із гноєм і похідним матеріалом [6, арк. 210]. Лабораторія технології ВНДІЛК у 1954 році закінчила розробку об'єктивних прискорених інструментальних методів оцінки якості сировини, що дозволяли шляхом лабораторного аналізу, протягом 20-30 хвилин, встановити якість конопляної трести або соломи, таким чином повністю позбутися органолептики при здачі-прийманні сировини. На підставі нових методів оцінки сировини розроблені проекти ГОСТів на конопляну солому і тресту. Проект ГОСТу був наданий зацікавленим Міністерствам для розгляду і затвердження як загальносоюзний стандарт [8, арк. 36].

У 1950 – 1960 роках відділ збирання конопель інституту під керівництвом С. Ляшенка досяг значно більших результатів у порівнянні із попередніми роками, особливо в галузі механізації процесів збирання, первинної обробки і селекції луб'яних культур. Колектив науковців у складі Г. Гончарова, С. Ляшенка, С. Воловика, П. Котюхова, В. Сідляренка і СКБ Люберецького заводу ім. Ухтомського (Є. Хохлов і А. Куликов) створили коноплежатку ЖК-2,1. Машина була здатна збирати коноплі з висотою стебел від 0,8 до 3 м, значно підвищувала продуктивність праці і в подальшому була широко використана в МТС. Наступним кроком стало створення у 1955 році Г. Гончаровим, М. Воловиком, П. Котюховим, А. Горшковим, В. Сідляренком коноплезбирального комбайну КУК-5, що пройшов державне випробування і був рекомендований до серійного випуску. КУК-5 збирав стебла, очищував їх від бур'янів,

обмолочував, відокремлював та очищував насіння і комплектував стебла у снопи. Комбайн працював із тракторами ДТ-54, МТЗ-2 та іншими. При комбайновому збиранні конопель продуктивність праці порівняно з ручною збільшилась в 10 разів, а порівняно із роздільним збиранням жаткою ЖК-2,1 і обмолочування коноплемолотаркою – у 3,6 рази. Важливо зазначити, що комбайн КУК-5 забезпечив зменшення втрат насіння конопель у 5,4 рази і збереження 20% вирощеного врожаю [18, арк.10].

Незважаючи на наявність досягнень в роботі інституту, із звітів науковців відомо про низку істотних недоліків, а саме: не дуже швидко втілювався у виробництво коноплезбиральний комбайн і машини для первинної обробки коноплі в колгоспах; мало часу приділялося питанням розробки високопродуктивних машин, і в першу чергу, лубкомбайну для переробки стебел кенафу і джуту на зелений луб; недостатньо активно проводилася робота із розмноження і передачі у виробництво однодомної коноплі, особливо південних сортів; через відсутність працівників і спеціалізованих лабораторій інститут майже не проводив роботи з фізіології та боротьби зі шкідниками і хворобами луб'яних культур; експериментальна база інституту і його мережі ні за розмірами, ні за рівнем матеріально-технічного забезпечення не відповідали вимогам того часу [10, арк. 53]. У 1956 році ученими інституту для Міністерства сільського господарства СРСР були розроблені пропозиції із підвищення врожайності коноплярства в Україні і збільшення виходу сільськогосподарської продукції в Поліських районах республіки [18, арк. 7].

У період 1950 – 1960 рр. співробітники ВНДІЛК активно друкували матеріали своїх досліджень. Результатом наукової роботи колективу лубінституту стали опубліковані у 1952 році агроказівки по всіх луб'яних культурах, які були складені на підставі отриманих показників роботи ВНДІЛК і затверджені Міністерством сільського господарства СРСР. Збірник наукових праць «Работы по биологии, селекции и семеноводству конопли» за редакцією С. С. Берлянда, 2 підручники для 3-х річних колгоспних агрозооветшкіл «Коноплі» за редакцією А.С. Хреннікова [23] і «Досвід передовиків коноплярства» [22], [5, арк. 24].

Протягом 1956 року були видані збірки праць інституту з агротехники, селекції і добрив луб'яних культур, а також з механізації і первинної обробки. Видано два випуски бюлетеня науково-технічної інформації. Наукові співробітники інституту виступали в періодичній пресі зі статтями і питаннями освітлення досягнень сільськогосподарської науки, досвіду передовиків і з інших питань коноплярства. Ученими інституту в 1956 році написано 4 статті в збірках Всесоюзної сільськогосподарської виставки. Прочитано лекцій для агрономів – 434, для колгоспників – 136, для механіків – 95 і для лаборантів пенькозаводів – 272 години [12, арк. 13].

З 1 жовтня 1960 року введений у дію розроблений інститутом ГОСТ 6729-53. Новий стандарт мав низку переваг у порівнянні зі старим: у 3-4 рази скорочувався робочий час на проведення аналізів і уточнюється оцінка конопляної трести більше ніж у 1,6 раз [16, арк. 38]. 1960 р. інституту були подані до друку збірник праць «Возделывание и первичная обработка конопли» на 6 друкованих аркушів, «Пособие по конопле» для шкіл передового досвіду, обсягом 8 друкованих аркушів [16, арк. 40].

У 1951 році в системі інституту працювала Північно-Кавказька дослідна станція (Краснодар, РРФСР) – роботи велися з коноплями, кенафом, канатником, кендирем і джутом; Узбецька дослідна станція (Ташкент, Узбецька РСР) – роботи велися з джутом, кендирем і кенафом; Чуйська дослідна станція (Киргизька РСР) – роботи велися з кендирем, кенафом, джутом і коноплями; а також функціонували Починківське дослідне поле (Горьківська область, РРСФР) – роботи велися з коноплями і канатником; Золотоніський опорний пункт (Полтавська область, УРСР) – роботи велися з коноплями, кенафом і канатником; Тогучинський опорний пункт (Новосибірська область, РРФСР) – роботи велися з коноплями; Експериментальна база інституту (м. Глухів, Сумська область, УРСР) – роботи велися з коноплями, канатником і кендирем.

Окрім того, за договором з інституту вело роботу по джуту Астраханське дослідне поле (РРСФР). Низка наукових закладів інших систем отримували від ВНДІЛК науково-методичну допомогу. До них належить Одеська овоче-баштанна дослідна станція і Ботанічний сад Одеського державного університету; Розовське дослідне поле, Запорізької області;

Ізмаїльське дослідне поле. Ряд науково-дослідних закладів Казахстану, погоджували з інститутом свою тематику і методику проведення досліджень з кендірю, а також велика мережа дослідних станцій, що проводили за методикою інституту географічні дослідження в різних районах СРСР [3, арк. 3].

У 1956 – 1957 роках в організаційній структурі ВДІЛК відбулися зміни. Зі складу мережі інституту була виключена Північно-Кавказька дослідна станція, яка перейшла у ведення Північно-Кавказького науково-дослідного інституту сільського господарства. Це суттєво знизило рівень досліджень із південних конопель і кенафу. До структури інституту додалися Дмитровський опорний пункт (Орловська область, РРФСР) і новостворена Орловська дослідна станція (Орел, РРФСР). Обидві установи займалися виведенням нових продуктивних сортів конопель. Із ВДІЛК з питань селекції конопелі також співпрацювали Синельниківська дослідна станція (Дніпропетровська область УРСР), Пензенська державна сільськогосподарська дослідна станція (Пенза, РРФСР), Понирівське дослідне поле (Понірі, Курська область, РРФСР) [13, арк. 40]. Із 1960 року в системі ВДІЛК працював з коноплями Золотоніський опорний пункт (Черкаська область) і Дмитровський опорний пункт (Орловська область).

Робота дослідних станцій проводилась за напрямками, які були більш актуальними для певних місцевостей. Так дослідження Узбецької і Чуйської дослідних станцій встановили, що в умовах Узбецької РСР (Р. Йоффе) посіви кенафу слід розміщувати по пласту, а посіви джуту по оберту пласта багаторічних трав. В умовах Чуйської долини Киргизької РСР по пласту травосуміші слід розміщувати конопелі, а по оберту пласта – кенаф. Були розроблені прийоми освоєння польових земель під конопелі в середній смузі коноплесіяння (О. Колобов) [12, арк. 302]. Селекційна робота з кенафу проводилась на Північно-Кавказькій, Узбецькій, Чуйській дослідних станціях. У 1954 – 1956 роках районовано три сорти кенафу: сорт 3233, селекції Північно-Кавказької дослідної станції (В. Невинних) – районований у Краснодарському краї; сорт Кубанський 333, селекції тієї ж станції (В. Невинних, О. Негруль, Л. Тігова, О. Євстратова) – районований в Узбецькій і Киргизькій РСР; сорт Чуйський 21 селекції Чуйської дослідної станції (Є. Преображенська, Х. Теплова, П. Захаров) – районований для Киргизької РСР.

Селекційна робота із джутом зосередувалась на Узбецькій дослідній станції, де виведено нові сорти: «Первісток Узбекистану», селекції Узбецької дослідної станції лубінституту і Середньо-Азіатської дослідної станції ВІРу (Г. Переверзев, М. Культаїсов) і районований у 1954 році сорт Узбецький-53, селекції Узбецької дослідної станції (Г. Переверзев, Н. Капралова). На Північно-Кавказькій дослідній станції був виведений новий сорт канатнику 452 (С. Берлянд) [12, арк. 303].

Протягом 50-х років ХХ століття науковці ВДІЛК постійно надавали практичну допомогу сільськогосподарським органам, колгоспам і радгоспам Узбецької і Киргизької РСР, Краснодарському і Ставропольському краям із впровадження і отримання високих врожаїв сортів кенафу 3233, 21-4, джуту 53 і канатнику 452 [5, арк. 30].

У 1951 – 1960 роках ВДІЛК розгорнув велику роботу з вивчення всього комплексу системи агротехнічних заходів із вирощування конопель. Через багаточисельну мережу дослідних станцій, дослідних полів, опорних пунктів, були охоплені основні райони коноплярства і інших луб'яних культур. Дуже широко досліджувались питання застосування добрив під луб'яні культури, попередників і місця рослин у сівозміні (А. Хренніков, М. Городній, Є. Лукашевич) [17, арк. 108].

Починаючи з 1931 року, інститут видав 23 випуски наукових праць, а з окремих питань побачила світ велика кількість книжок, брошур і журнальних статей. Інститут через аспірантуру здійснював підготовку висококваліфікованих спеціалістів з луб'яних культур. У 1952 – 1960 рр. її закінчили 29 осіб.

У ВДІЛК систематично проводилися курси, семінари з підвищення кваліфікації агрономів, механіків та інших спеціалістів у галузі коноплярства. Ученими лубінституту постійно надавалась допомога коноплесіючим господарствам і дослідним станціям. Усі структурні підрозділи ВДІЛК погоджували свою діяльність і отримували консультації від експериментальної бази, яка розміщувалась у Глухові. Колектив інституту вживав усіх заходів

для того, щоб покращити зв'язок науки із виробництвом, надавати більш дієву допомогу земельним органам і господарствам у втіленні досягнень науки і техніки у виробництво.

Отже, період 1951 – 1960 років можна вважати часом підйому наукової діяльності лубінституту. Адже саме тоді були закладені основи селекції високопродуктивних сортів однодомних і дводомних конопель, джуту, канатнику і кенафу. Завдяки плідній роботі відділу механізації створено перші зразки збиральних машин та переробного обладнання. Для отримання високих результатів при вирощуванні луб'яних культур у ВНДІЛК завжди приділялась значна увага дослідженню процесу сівозмін, розробленню системи обробітку ґрунту і хімічним способам боротьби із шкідливими рослинами і комахами. Велике значення для отримання максимального ефекту при мінімальних витратах мали дослідження нових форм добрив, способів і строків їхнього внесення.

1. Відомчий архів Інституту луб'яних культур Української Академії аграрних наук (ВАІЛКУААН), особова справа наукового співробітника П. В. Котюхова 1945 – 1960 рр., пагінація відсутня.
2. ВАІЛКУААН, Отчеты о состоянии исследовательской работы, подготовки и использования кадров научных работников. – декабрь 1946 г., 75 арк. 78
3. ВАІЛКУААН, Протоколы заседаний Ученого Совета Всесоюзного научно-исследовательского института лубяных культур за 1951 год, 98 арк.
4. ВАІЛКУААН, Протоколы заседания XXXVII сессии Ученого Совета Всесоюзного научно-исследовательского института лубяных культур от 5-12 февраля 1952 года, 264 арк.
5. ВАІЛКУААН, Протоколы заседания XXXVIII сессии Ученого Совета Всесоюзного научно-исследовательского института лубяных культур от 9-17 февраля 1953 года, 361 арк.
6. ВАІЛКУААН, Протоколы заседания XXXIX сессии Ученого Совета Всесоюзного научно-исследовательского института лубяных культур от 10-16 февраля 1954 года, 294 арк.
7. ВАІЛКУААН, Протоколы заседаний Ученого Совета Всесоюзного научно-исследовательского института лубяных культур за 1954 год, 167 арк.
8. ВАІЛКУААН, Протоколы заседания сессии Ученого Совета Всесоюзного научно-исследовательского института лубяных культур созыва 1955 года от 14-21 февраля 1955 года, 374 арк.
9. ВАІЛКУААН, Протоколы заседания Ученого Совета Всесоюзного научно-исследовательского института лубяных культур от 2 февраля 1956 года, 199 арк.
10. ВАІЛКУААН, Протоколы заседания сессии Ученого Совета Всесоюзного научно-исследовательского института лубяных культур созыва 1956 года от 13 – 16 февраля 1956 года, 283 арк.
11. ВАІЛКУААН, Протоколы заседаний Ученого Совета Всесоюзного научно-исследовательского института лубяных культур за 1957 год, 199 арк.
12. ВАІЛКУААН, Протоколы заседания сессии Ученого Совета Всесоюзного научно-исследовательского института лубяных культур созыва 1957 года от 19 – 23 февраля 1957 года, 310 арк.
13. ВАІЛКУААН, Протоколы заседаний Ученого Совета Всесоюзного научно-исследовательского института лубяных культур за 1958 год, 179 арк.
14. ВАІЛКУААН, Протоколы заседания сессии Ученого Совета Всесоюзного научно-исследовательского института лубяных культур созыва 1958 года от 18 – 23 февраля 1958 года, 271 арк.
15. ВАІЛКУААН, Протокол заседания научно-методической конференции Всесоюзного научно-исследовательского института лубяных культур созыва 1959 года от 10-14 февраля 1959 года, 280 арк.
16. ВАІЛКУААН, Протокол заседания сессии Ученого Совета Всесоюзного научно-исследовательского института лубяных культур созыва 1960 года от 23-26 февраля 1960 года, 247 арк.
17. ВАІЛКУААН, Протокол заседания сессии Ученого Совета Всесоюзного научно-исследовательского института лубяных культур созыва 1961 года от 28 февраля – по 2 марта 1961 года, 256 арк.
18. Гілязетдінов Р. Н. Горшков Петро Олексійович / Рубіль Нуртдінович Гілязетдінов. – Суми: Видавничий будинок «Еллада», 2012. – 22 с. – (Дослідна станція луб'яних культур ІСГ Північного Сходу). – (Бібліографічна серія: «Учені Дослідної станції луб'яних культур». – Вип. 11).
19. Голобородько П. А. Гришко Микола Миколайович / Павло Арсентійович Голобородько. – Суми: ПП «Нота бене», 2008. – 23 с. (Бібліографічна серія «Учені Інституту луб'яних культур УААН». – Вип. 3).
20. Мигаль М. Д. Голобородько Павло Арсентійович / Микола Дмитрович Мигаль. – Суми: ПП «Нота бене», 2007. – 25 с. (Бібліографічна серія «Учені Інституту луб'яних культур УААН». – Вип. 4).; Голобородько П. А. Горшкова Лідія Михайлівна / Павло Арсентійович Голобородько. – Суми: ПП «Нота бене», 2008. – 20 с. (Бібліографічна серія «Учені Інституту луб'яних культур УААН». – Вип. 5).
21. Голобородько П. А. Мигаль Микола Дмитрович / Павло Арсентійович Голобородько. – Суми: ПП «Нота бене», 2008. – 26 с. (Бібліографічна серія «Учені Інституту луб'яних культур УААН». – Вип. 6).
22. Овсієнко В. Я., Рудніков В. М. Досвід передовиків коноплярства. – Київ-Харків: Держсільгоспвидав, 1952.
23. Хренніков А. С. Коноплі. – Київ-Харків: Держсільгоспвидав, 1952. – 129 с.

В статье рассматривается вопрос послевоенного становления и научной деятельности Ученого совета Всесоюзного научно-исследовательского института лубяных культур в г. Глухове Сумской области.

Именно в 1951 – 1960 годах были сделаны первые шаги в изучении и изменении учеными природы культуры конопли, что позволило вывести новую формулу конопли – однодомную и полностью механизировать процесс их обработки и уборки.

Всесоюзный научно-исследовательский институт лубяных культур один из старейших исследовательских учреждений Украины. Еще в 1931 году для решения ряда важных вопросов в отрасли коноплеводства в Глухове был основан Всесоюзный научно-исследовательский институт конопли. Научная деятельность ученых института была известна не только в СССР, а и далеко за его пределами. Признанием работы учреждения стало присуждение в 1950 году Сталинской премии III степени его научным сотрудникам С. Воловику, Г. Гончарову, П. Котюхову.

История становления и развития института в XX веке изучалась выборочно специалистами-аграрниками Е. Жуплатовой, В. Выровцем, В. Сытником, Н. Мигалем, П. Голобородько, Р. Гилязетдиновым в свете библиографистики и поэтому требует детального исследования и систематизации.

Основными источниками написания статьи стали протоколы Ученого совета института (1950 – 1961 гг.), отчеты, личные дела сотрудников института, научные издания учреждения и материалы местных газет.

Ключевые слова: Всесоюзный научно-исследовательский институт лубяных культур, конопля, однодомная конопля, двудомная конопля, научная деятельность, аспирантура.

The article deals with the post-war formation and scientific activity of the All-Union Research Institute of Fibre Crops in Hlukhiv (Sumy region). During 1951 – 1960 scientists of its institute made the first steps of studying and changing the process of their process of mechnizing and harvesting of fibre crops. The All-Union Research Institute of Fibre Crops is one of the oldest research institutions in Ukraine. The All-Union Hemp Research Institute was founded in 1931. The aim of this institution was solving a number of important issues in the field of hemp platting in Hlukhiv. Scientific activity of the scientists of the Institute was known not only in the USSR, but also far beyond its borders. Recognition of the work of the institution was the award of Stalin Prize of the third degree to its scientists S. Volovyk, G. Goncharov, P. Kotukhov in 1950.

The restoration and development of agricultural research in post-war years took place quite slowly. The war led to the weakening of the material and technical base of scientific institutions, the deterioration of the culture of agriculture, reduced yields, reduced staff numbers, shortages of skilled scientific personnel. The collective farm system did not allow to quickly raise production. Collective farmers' pay was very low, elderly peasants did not receive pensions, the collective farmers did not have passports and could not leave the village without the permission of the authorities. Therefore, in the early 1950's, agricultural productivity of the Ukrainian SSR remained low. The economic situation of the country was difficult.

Agricultural scientists were supposed to provide a comprehensive research work of research institutions from the beginning of scientific development to the completion and introduction of research results into production, combine scientific research with the educational process, and promote the convergence of agricultural science and higher education in the country. Important tasks were put by the state and in front of research institutions. The history of the establishment and development of the institute in the twentieth century was studied selectively by the specialists-agrarians V. Virovets, V. Sytnyk, M. Mygal, P. Goloborodko, I. Laiko, R. Gilyazetdinov in the light of bibliography and therefore it needs a detailed study investigation and systematization. The main sources of writing the article were the protocols of the Academic Council of the Institute (1950 – 1960), reports, personal affairs of the Institute's staff, scientific publications of the institution and materials of local newspapers.

Key words: All-Union Research Institute of Fibre Crops, hemp, monocious, dioecious hemp, scientific activity, postgraduate students.

1. Vidomchyi arkhiv Instytutu lubianykh kultur Ukrainsoi Akademii ahrarnykh nauk (VAILKUAAN), osobova sprava naukovoho spivrobotnyka P. V. Kotiukhova 1945 - 1960 rr., pahinatsiia vidsutnia.
2. VAILKUAAN, Otchety o sostoiianyy yssledovatel'skoi raboty, podhotovky y yspolzovaniya kadrov nauchnykh rabotnykov. – dekabr 1946 h., 75 ark. 78
3. VAILKUAAN, Protokoly zasedanyi Uchenoho Soveta Vsesoiuznoho nauchno-ysledovatel'skoho ynstytuta lubianykh kultur za 1951 hod, 98 ark.
4. VAILKUAAN, Protokoly zasedaniya KhKhKhVII sessyy Uchenoho Soveta Vsesoiuznoho nauchno-ysledovatel'skoho ynstytuta lubianykh kultur ot 5-12 fevralia 1952 hoda, 264 ark.
5. VAILKUAAN, Protokoly zasedaniya KhKhKhVIII sessyy Uchenoho Soveta Vsesoiuznoho nauchno-ysledovatel'skoho ynstytuta lubianykh kultur ot 9-17 fevralia 1953 hoda, 361 ark.
6. VAILKUAAN, Protokoly zasedaniya KhKhKhIX sessyy Uchenoho Soveta Vsesoiuznoho nauchno-ysledovatel'skoho ynstytuta lubianykh kultur ot 10-16 fevralia 1954 hoda, 294 ark.
7. VAILKUAAN, Protokoly zasedanyi Uchenoho Soveta Vsesoiuznoho nauchno-ysledovatel'skoho ynstytuta lubianykh kultur za 1954 hod, 167 ark.
8. VAILKUAAN, Protokoly zasedaniya sessyy Uchenoho Soveta Vsesoiuznoho nauchno-ysledovatel'skoho ynstytuta lubianykh kultur sozyva 1955 hoda ot 14-21 fevralia 1955 hoda, 374 ark.
9. VAILKUAAN, Protokoly zasedaniya Uchenoho Soveta Vsesoiuznoho nauchno-ysledovatel'skoho ynstytuta lubianykh kultur ot 2 fevralia 1956 hoda, 199 ark.
10. VAILKUAAN, Protokoly zasedaniya sessyy Uchenoho Soveta Vsesoiuznoho nauchno-ysledovatel'skoho ynstytuta lubianykh kultur sozyva 1956 hoda ot 13 – 16 fevralia 1956 hoda, 283 ark.
11. VAILKUAAN, Protokoly zasedanyi Uchenoho Soveta Vsesoiuznoho nauchno-ysledovatel'skoho ynstytuta lubianykh kultur za 1957 hod, 199 ark.
12. VAILKUAAN, Protokoly zasedaniya sessyy Uchenoho Soveta Vsesoiuznoho nauchno-ysledovatel'skoho ynstytuta lubianykh kultur sozyva 1957 hoda ot 19 – 23 fevralia 1957 hoda, 310 ark.
13. VAILKUAAN, Protokoly zasedanyi Uchenoho Soveta Vsesoiuznoho nauchno-ysledovatel'skoho ynstytuta lubianykh kultur za 1958 hod, 179 ark.
14. VAILKUAAN, Protokoly zasedaniya sessyy Uchenoho Soveta Vsesoiuznoho nauchno-ysledovatel'skoho ynstytuta lubianykh kultur sozyva 1958 hoda ot 18 – 23 fevralia 1958 hoda, 271 ark.
15. VAILKUAAN, Protokol zasedaniya nauchno-metodycheskoi konferentsyy Vsesoiuznoho nauchno-ysledovatel'skoho ynstytuta lubianykh kultur sozyva 1959 hoda ot 10-14 fevralia 1959 hoda, 280 ark.
16. VAILKUAAN, Protokol zasedaniya sessyy Uchenoho Soveta Vsesoiuznoho nauchno-ysledovatel'skoho ynstytuta lubianykh kultur sozyva 1960 hoda ot 23-26 fevralia 1960 hoda, 247 ark.
17. VAILKUAAN, Protokol zasedaniya sessyy Uchenoho Soveta Vsesoiuznoho nauchno-ysledovatel'skoho ynstytuta lubianykh kultur sozyva 1961 hoda ot 28 fevralia – po 2 marta 1961 hoda, 256 ark.
18. Hiliazetdinov R. N. Horshkov Petro Oleksiiiovych / Rubil Nurtdinovykh Hiliazetdinov. – Sumy: Vydavnychiy budynok «Ellada», 2012. – 22 s. – (Doslidna stantsiia lubianykh kultur ISH Pivnichnoho Skhodu). – (Bibliografichna seriia: «Ucheni Doslidnoi stantsii lubianykh kultur». – Vyp. 11).
19. Holoborodko P. A. Hryshko Mykola Mykolaiovych / Pavlo Arsentiiiovych Holoborodko. – Sumy: PP «Nota bene», 2008. – 23 s. (Bibliografichna seriia «Ucheni Instytutu lubianykh kultur UAAN». – Vyp. 3).
20. Myhal M. D. Holoborodko Pavlo Arsentiiiovych / Mykola Dmytrovykh Myhal. – Sumy: PP «Nota bene», 2007. – 25 s. (Bibliografichna seriia «Ucheni Instytutu lubianykh kultur UAAN». – Vyp. 4.); Holoborodko P. A. Horshkova Lidiia Mykhailivna / Pavlo Arsentiiiovych Holoborodko. – Sumy: PP «Nota bene», 2008. – 20 s. (Bibliografichna seriia «Ucheni Instytutu lubianykh kultur UAAN». – Vyp. 5).
21. Holoborodko P. A. Myhal Mykola Dmytrovykh / Pavlo Arsentiiiovych Holoborodko. – Sumy: PP «Nota bene», 2008. – 26 s. (Bibliografichna seriia «Ucheni Instytutu lubianykh kultur UAAN». – Vyp. 6).
22. Ovsiienko V. Ya., Rudnikov V. M. Dosvid peredovykiv konopliarstva. – Kyiv-Kharkiv: Derzhsilhospvydav, 1952.
23. Khrennikov A. S. Konopli. – Kyiv-Kharkiv: Derzhsilhospvydav, 1952. – 129 s.